

ՄՇԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարվանը 6 ռուբլ: Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Խմբագրութիւնը բայ է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերէն):

ՅԱՐԿԱՆ ԳԻՆԸ 10 ՐՈՒԲԼ, ԿԷՍ ԵՄԱՐՎԱՆԸ 6 ՐՈՒԲԼ: ԱՐԱՆԶԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ 7 ԿՕՊԵԿՎՈՎ:

ԱՅԴ ՈՒՐ ԿԸ ՀԱՍՆԵՒ

Այ մի ժամանակ հայոց մամուլի զուսուռական թղթակիցները այն աստիճանն անբարոյականութեանը չէին հասնել, որքան այժմ հասան: Գուցէ և առաջ զուսուռական թղթակիցները շրջանում կային այնպիսիները, որոնք հակում ունէին դէպի ստախօսութիւնը, բայց մի յայտնի չափով ամօթի դրացունները զսպում, սանձահարում էր նրանց... Իսկ այժմ այդ տեսակ մարդկերանց, զուսուռական թղթակիցների մի յայտնի մասի երեսինց՝ ամօթի, նամուռսի վերջին նշոյնն էլ կորուստ Ստեր հնարելը լրբաբիրներին սուտ լուրեր հաղորդել ստերի մի ամբողջ ֆարքելիս սարքելիս—մեր զուսուռական թղթակիցների յայտնի մասի գործու փեշակ է դարձել: Գոյութիւն ունեցող դպրոցի մասին համարձակ կերպով հաղորդել թէ նա փակվել է, մանրամասնաբար նկարագրել մի չեղած, չը կայացած կօնցերադր կամ գրականական երկնոյ, խմբագրին ուղղված համակրական նամակների տակ կեղծ ստորագրութիւններ կազմել, վերջապէս հաղորդել այս կամ այն լրագրին այս կամ այն կենդանի մարդու մասին թէ նա փակձանակ է և մանրամասնաբար տեղեկացնել մեռածի կողմից արած կտակի մասին, այդ բոլորը սովորական բան է դարձել մեր զուսուռական թղթակիցների մի յայտնի մասի համար:

Գուսուռացի հայը վերցնում է հայոց

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Իմ հարցին թէ՛ ար հանգամանքին եմ պարտական, տեսնելով օրիորդ Սալոմէին ինձ մօտ, նա նախ ուղղեց իմ սխալը, որ ինձ հետ խօսողը օրիորդ չէ, այլ մինչև անգամ մայր երկու դասակներին, և թէ՛ Նորատոնիկեան մականունը ու արաբա զգաւր էր իր ամուսնուց է ստացել: Յետոյ, գալով իր այցելութեան նպատակին, մեկնեց, որ անձ ամբողջ տարի է Պետերբուրգում «СЪЕТОВЪ» դասարանում հարեւորագրութիւն է ուսումնասիրել, և այժմ, վերջացնելով այդ ուսման ընթացքը, պաշտօն է որոնում... —Երկխոսուող, յարեց նա,—թողե՛ք եմ իմ պառաւ մօր մօտ, և այսուհետև շարունակել մնալ զատված նրանցից—ու՛միցս վեր գործ է... Ինձ յորդորելին դիմել ձեզ կարելի է դուք կարող էք Անդրկովկասեան երկաթուղու վարութիւնում մի գործ ինձ համար գտնել... Երանի այդ ենթացողութիւնը իրականութիւն կարող էր ստանալ... Օ՛, պարոն, եթէ իմանայիք որքան եմ կարտել երկխոսուող... Արդեօք մէկ օր կը տեսնեմ նրանց... Տ. Սալոմէի թշնամի վրա կասկածալից վարդագոյնը վայրկենական խաղ ըստին, և հէնց որ ակնկորեց նա, իսկապէս վտանգաւոր դեղատիւնը կրկին տիրեց այդ մաշված պատկերի վրա: Արդեօք իրանձն բարակ շրթունքը թիթեմ զողացին: Սերմած ձեռներով կրկնում էր, որ ու՛մ է անում զսպելու իր յանկարծ ծիրակն հոգեկան զգացմունքները, և այդ նրան տակաւին աջակց կատարելու իս ասլած նայում էի նոր ծափօթուհուս վրա. միայն նոր նկատելի, որ երկուստ էլ արդի մրա մնացել էինք կանգնած: Ես նստեցի, նրան էլ խնայելով նստել: Իմ հետաքրքրութիւնը զրուով էր. շատ էի ցանկանում նրանից մի քանի տեղեկութիւններ ստանալու, բայց չը դիտէի ինչպէս նրա հետ վարվել: —Գուք նկատեցիք, որ Նորատոնիկեան մականունը ձեռն ամուսնուց էք «տարաբազա» ստացել... Առաջը խնդրեմ, նա շատ ժամանակ է, որ վախճանվել է: —Ես մեռած չէ, այլ բաժանված եմ միմեանցից: Սալոմէ մի քանի խօսքից տեսայ, որ մեր խօսակցութիւնը միանգամայն իմ ցանկացեալ ուղղութիւնն է առնում: Ես ուշադիր ունկնդիր էի և չէի վտահանում ընթացիկ նրա խօսքը: Զրուցանալով, որ խօսակցութեան ընթացքը չը լիտվի, ես լեւեալ նայում էի նրա վրա: —Բաժանված եք... Ինչն ըստ ինքեան ծանր է այդ վիճակը, բայց և այնպէս, համեմատելով իմ ամուսնութեան օրիորդ քաջամեծիկու հետ, այդ վիճակը ավելի թեթեւացում է և նախամեծարելի: Չը թէ Նրանում զրկելը չը գայ այն, ինչ որ ես եմ ըստել այն տանի տարրալց մէջ... Այսուհետև հէնց իմանալ սխիտ կարողանում խեղափոխ կեանք վարել... այսինքն, ուզում եմ ասել, այսուհետև զուսուռական կարող եմ ասելի օգտակար լինել, քան թէ մինչև այժմ էր... Բայց կեանքը մէջըս կտրուել է, և վախճանում եմ, որ, հէնց այդ նշանաւոր պահին, ու՛մեր սպառած լինելով, ամեն յոյսերս ի դերս չեղան: Ներքեցը, որ ձեռ համար անկարտել քանիտը մրա եմ խօսում. ես ինքս էլ չը զրկեմ այդ ինչպէս պատահեց... —Ոչ, չէ, չարտահանեցը, շարունակեցէք... Գուք մտաբերում էք ինձ մի մօտիկ բարկականուհու, որի կեանքը ձերի հետ շատ նմանութիւն ունի... —Ոչ, ոչ, չեմ ուզում ձեզ ձանձրոյթ տալ, առաւել ես իմ գլխիս եկածը շատ երկար է, մի մեծ շղթայ մանր ու շնչին ձախորդութիւններով, զծած պարագաներով, որոնց յիշատակութիւնը քառուսն է բերում վրա: Թողնե՛ք մի կտրմ այդ խօսակցութիւնը: —Չեմ կարող ստիպուլ, եթէ հաճուլ չէ ձեզ այդ նիւթը: Գալով ձեռ խնդրին, ճշմարտաբար

Թերթը,—և տեսնում է թէ թերթի իւրաքանչիւր էջ լի է յանդուգն ստուծիւններով նոյն իսկ խմբագրական յօդուածը լի է յանդուգն ամբաստանութիւններով: Ինչի նա էլ չը հետեի նոյն գովելի օրինակին: Օր չէ անցնում որ զուսուռացին չը ստանայ խմբագրութեան և նրա արբանեակների կողմից մասնաւոր նամակներ, անորոքագրերով հանդերձ, որոնց մէջ մի կողմից խնդրում, աղաչում, պաղատում են բաժանորդներ որսալ, իսկ միւս կողմից ջանում են ստուեր գցել հակառակ մամուլի վրա, նրա գործիչներին վրա, և բամբասանքներ շարել հակառակորդներին վրա... Եւ այդ տեսակ նամակներ ամեն օր գուցէ տաննեակներով տարածվում են փօստով ամեն ուղղութիւններով, ուղարկվում են ամեն տեղ, որտեղ հայեր կան... Ինչ զարմանալու բան կայ, որ և զուսուռացին կրթութեան դաստիարակում է այդ տեսակ ազնիւ պրօպագանդայի տակ... Այդ տեսակ պրօպագանդայի սերմերը աճում են և ահա զուսուռական շրջանի մէջ բնութւն է բարգաւաճել ստուծիւնը, բամբասանքը, սովորական բան են դառնում կեղծ ստորագրութիւնները, և այն... Եւ ահա անբարոյականացող մամուլի ձեռքով պատճառաստան այդ անբարոյականութեան, այդ լրբութեան դո՛հ են դառնում և այն լրագրիւնը, որոնք իրանց դուրս այդ տեսակ անբարոյականացող, լրբացող ուղղութեան դէմ... Ստեր հնարող ու զրբող թղթակիցներից մին յանկարծ լսելով վում է ձեռ թղթակիցների շրջանի մէջ: և ձեզ էլ խաբում է: Գուք տարում էք մի ամտաբար մի լուր, որ ձեզ հաւանական է երևում, և զգուցից կասկածելու թէ մարդը կարող է առիտային նպատակ ունենալ ձեզ խաբելու,— և յանկարծ իմանում էք թէ լուրը սարքած լուր էր, լուրի տակ, ստորագրված նամակագրի անունը, հօրանունը և ազգանունը կեղծ էր, և նոր

նուր ձեռ ամուսնուց էք «տարաբազա» ստացել... Առաջը խնդրեմ, նա շատ ժամանակ է, որ վախճանվել է: —Ես մեռած չէ, այլ բաժանված եմ միմեանցից: Սալոմէ մի քանի խօսքից տեսայ, որ մեր խօսակցութիւնը միանգամայն իմ ցանկացեալ ուղղութիւնն է առնում: Ես ուշադիր ունկնդիր էի և չէի վտահանում ընթացիկ նրա խօսքը: Զրուցանալով, որ խօսակցութեան ընթացքը չը լիտվի, ես լեւեալ նայում էի նրա վրա: —Բաժանված եք... Ինչն ըստ ինքեան ծանր է այդ վիճակը, բայց և այնպէս, համեմատելով իմ ամուսնութեան օրիորդ քաջամեծիկու հետ, այդ վիճակը ավելի թեթեւացում է և նախամեծարելի: Չը թէ Նրանում զրկելը չը գայ այն, ինչ որ ես եմ ըստել այն տանի տարրալց մէջ... Այսուհետև հէնց իմանալ սխիտ կարողանում խեղափոխ կեանք վարել... այսինքն, ուզում եմ ասել, այսուհետև զուսուռական կարող եմ ասելի օգտակար լինել, քան թէ մինչև այժմ էր... Բայց կեանքը մէջըս կտրուել է, և վախճանում եմ, որ, հէնց այդ նշանաւոր պահին, ու՛մեր սպառած լինելով, ամեն յոյսերս ի դերս չեղան: Ներքեցը, որ ձեռ համար անկարտել քանիտը մրա եմ խօսում. ես ինքս էլ չը զրկեմ այդ ինչպէս պատահեց... —Ոչ, չէ, չարտահանեցը, շարունակեցէք... Գուք մտաբերում էք ինձ մի մօտիկ բարկականուհու, որի կեանքը ձերի հետ շատ նմանութիւն ունի... —Ոչ, ոչ, չեմ ուզում ձեզ ձանձրոյթ տալ, առաւել ես իմ գլխիս եկածը շատ երկար է, մի մեծ շղթայ մանր ու շնչին ձախորդութիւններով, զծած պարագաներով, որոնց յիշատակութիւնը քառուսն է բերում վրա: Թողնե՛ք մի կտրմ այդ խօսակցութիւնը: —Չեմ կարող ստիպուլ, եթէ հաճուլ չէ ձեզ այդ նիւթը: Գալով ձեռ խնդրին, ճշմարտաբար

էք համոզվում թէ խաբված էք եղել այն մարդկանց միակց, որոնք այս կամ այն քաղաքում ստերի ֆաբրիկա իրանց համար սարքած ունեն, և որոնք զաստիարակվել են մի յայտնի մամուլի ուղղութեան ներգործութեան տակ... Այդ ո՛ւր կը հասնի, եթէ այսպէս շարունակվի... Հայերի հախն է, որոնք իրանց բաժանորդագրութեամբ պահպանում են ստուծիւնների, բամբասանքների, ստրատանութիւնների մամուլը... Ինչ որ կը ցանես, այն էլ կը հնձես, ստուծ է առաձը: Լրբացող մամուլը զուսուռական թղթակիցների մի լրբացած նոր դպրոց, մի ամբողջ նոր սերունդ է ստեղծել: Իսկ այժմ մնում է միայն հեռեւեալը հրօսպարակայէս յայտնելու այսուհետև մենք կընդունենք նամակներ և լուրեր միմիայն մեր նախկին և մեր լրագրին տարիներէից ի վեր աշխատակից եղած անձինքներից, իսկ նորիքը թող ներգործիւն չը քաշեն մեզ դրելու և թղթակցելու, նրանց նամակները կատարելապէս անտես կառնվեն և ստացվելուց յետոյ անմիջապէս զամբուղը կը զգցնեն, որովհետև մենք չենք կամենում նորից խաբված լինել այնպիսիներից, որոնք ջրոց են ապին իբր թէ մեզ են համակրում, բայց իսկապէս պատկանելով հակառակ և մեզ ստող բանակին, զառնապէս զայլերի պէս՝ յանձն են առնում մեզ զրկել զիտմամբ մեզ խաբելու համար: Երբ որ բարուարժական վրասիրտիկանի մահուան լուրը արդէն տպված էր «Մշակում», յանկարծ հեռագրի կնք ստանում Բաբուլից որ այդ լուրը սուտ է և մարդը կենդանի և առողջ է: Այդ տեսակ սուտ լուր հաղորդել «Մշակում» անկարող էր յանդգնել «Մշակի» գործունէութեանը և ուղղութեանը անկեղծ կերպով համակրող մի զուսուռական թղթակից: Այդ տեսակ անամօթ սուտը

նուր ձեռ ամուսնուց էք «տարաբազա» ստացել... Առաջը խնդրեմ, նա շատ ժամանակ է, որ վախճանվել է: —Ես մեռած չէ, այլ բաժանված եմ միմեանցից: Սալոմէ մի քանի խօսքից տեսայ, որ մեր խօսակցութիւնը միանգամայն իմ ցանկացեալ ուղղութիւնն է առնում: Ես ուշադիր ունկնդիր էի և չէի վտահանում ընթացիկ նրա խօսքը: Զրուցանալով, որ խօսակցութեան ընթացքը չը լիտվի, ես լեւեալ նայում էի նրա վրա: —Բաժանված եք... Ինչն ըստ ինքեան ծանր է այդ վիճակը, բայց և այնպէս, համեմատելով իմ ամուսնութեան օրիորդ քաջամեծիկու հետ, այդ վիճակը ավելի թեթեւացում է և նախամեծարելի: Չը թէ Նրանում զրկելը չը գայ այն, ինչ որ ես եմ ըստել այն տանի տարրալց մէջ... Այսուհետև հէնց իմանալ սխիտ կարողանում խեղափոխ կեանք վարել... այսինքն, ուզում եմ ասել, այսուհետև զուսուռական կարող եմ ասելի օգտակար լինել, քան թէ մինչև այժմ էր... Բայց կեանքը մէջըս կտրուել է, և վախճանում եմ, որ, հէնց այդ նշանաւոր պահին, ու՛մեր սպառած լինելով, ամեն յոյսերս ի դերս չեղան: Ներքեցը, որ ձեռ համար անկարտել քանիտը մրա եմ խօսում. ես ինքս էլ չը զրկեմ այդ ինչպէս պատահեց... —Ոչ, չէ, չարտահանեցը, շարունակեցէք... Գուք մտաբերում էք ինձ մի մօտիկ բարկականուհու, որի կեանքը ձերի հետ շատ նմանութիւն ունի... —Ոչ, ոչ, չեմ ուզում ձեզ ձանձրոյթ տալ, առաւել ես իմ գլխիս եկածը շատ երկար է, մի մեծ շղթայ մանր ու շնչին ձախորդութիւններով, զծած պարագաներով, որոնց յիշատակութիւնը քառուսն է բերում վրա: Թողնե՛ք մի կտրմ այդ խօսակցութիւնը: —Չեմ կարող ստիպուլ, եթէ հաճուլ չէ ձեզ այդ նիւթը: Գալով ձեռ խնդրին, ճշմարտաբար

կարող էր հաղորդել մեզ միմիայն մի զիմակաւորված թշնամի, մամուլի ներգործութեան տակ կրթված, լրբացած շրջանի մի մարդ, այն նպատակով որ «Մշակի» անուանը վնասի: Այ՛, դա անհնարին է որ «Մշակին» սիրողը «Մշակին» համակրող մարդ ուղեւոր վնասել «Մշակին»: Կա կարող էր անկեղծ միմիայն հակառակ և թշնամի բանակից անցած կեղծ դիմակի տակ ծածկվող մի չարամիտ և զգոխային բնաւորութիւն: Կրանից ինչ աւելի զգոխային կարող է լինել սանտարտութեամբ հնարել որ մի մարդ, որ կենդանի ու առողջ է, իբր թէ մեռել է, մանրամասնաբար պատմել նրա արած կտակի բովանակութիւնը,— և այդ բոլորը լրագրի անուանը վնասելու դիտաւորութեամբ: Գ. Ա.

ՆՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՏՈՒՌ ԵՐԵՒՅՑ

Մեր մէջ դեռ մնացեալ այժմ արմատացած է մարդկութիւնից դուրս մի դադարաւոր, որը մեր կարծիքով, ներկայանում է իբր չարկերտ, վրանասերի և անաշտութիւնների ամենազգաւոր սկզբնապատճառը: Պարզեւք մեր միտքը: Մարդկային կեանքի և բոլոր գործերի աջող ընթանալու ամենազգաւոր պայմաններից մէկն էլ կարծում է լուրը դասակարգել մէջ սեր և յարաբերութիւն ունենալուց: Բայց նայեցէք մեր բարձր, միջին և ստորին դասակարգերի վրա,—մեր հարստաների վրա, արհեստագործների վրա, վաճառականների վրա, զարգացած մասի—խնտիղէնցիայի վրա և խաւաւ միջնորդի մէջ սարկուղ ուսմանների վրա: Այդ բոլոր դասակարգերից ոչ մէկը միւսի հետ ոչ թէ միայն կապ չունի, այլ դորանք մնացեալ անգամ միմեանց վրա նայում են մի տեսակ հակա-մարդկային զգացմունքով խկ

սած՝ չեմ կարող խոստանալ յաջող ելք, միայն թէ ինձանից կախեալ վտրճը կը վտրճեմ... Ինչ Աստուած: —Նոյն Աստուծուն պիտի միշտ մաղթեմ, որ այդ ծառայութեան փոխարէնը մատուցանէ ձեզ... Ահա իմ ամբողջ խօսակցութիւնը Սալոմէ Նորատոնիկեանի հետ: Ես տուեցի նրան համար մի ծանօթիւն անունով, որը կարծում էի՝ կարող էր կատարել նրա խնդիրը: Բարեբախտաբար զուր չեղաւ իմ յոյսը. մի քանի օրից յետոյ պատահեցայ ծանօթիւն և սա հաղորդեց ինձ, որ համաձայն նամակիւս ամեն ինչ ստորին է, և թէ՛ տ. Նորատոնիկեան այս քանի օրերս պիտի դնայ Անդրկովկաս: Նոյն իսկ օրը գիշերվայ պահուն ստացայ տիկ-նոջից մի ծրար նրա ձեռագրերով և հետեւեալ մի քանի սող նամակը: «Ես պիտի անձամբ դալի, գրում է տ. Սալոմէն,— և բերանացի արտայայտելի ձեզ իմ շնորհակալութիւնս, բայց անկարող եղայ... Մի հարցըք սրա պատճառը. երբէք չը պիտի խոստովանեմ... Բայց իմացէք որ միշտ աղօթմարար պիտի մնամ ձեր կենացը: Երբ այս նամակը ստանաք, ես արդէն ճանապարհի վրա կը լինեմ: Ուղարկում եմ ձեզ զանազան քանակներով զրած իմ ձեռագրերը և տակաւին յանձնում եմ ձեր անօրինութեանը: Թերթեցէք... Եթէ լսանի պէտք չը գան, զցէք կրակը...» «Եղողուեցէք և այլն. Սալոմէ Նորատոնիկեան» կարգայի այդ ձեռագրերը, և եկայ այն եղանակայութեան, որ առաջ քան կրակը ձգեմ՝ զեթ մի քանի ծաղկաբայ պիտի անեմ նրանցից ընթերցողս համար: Թողնում եմ այդ միւս անգամին: Պետերբուրգ. Միսական

նւմ պէտք է վերաբերել յանցանքը, եթէ ոչ մեր բարձր և զարգացած դասակարգին, ինտելիգենցիային, որ մի տեսակ հակա-մարդկային զգացմունքով մեր միտ դասակարգերի պատկանողները խորշում է, և մինչև անգամ նրանց հետ մի որ և է յարաբերութիւն ունենալը իր համար անպատուութիւն է համարում։ Մեր զարգացած դասակարգը ոչ թէ միայն իր գաղափարները չէ տարածում ուսմանը մէջ, այլ մինչև անգամ մէկ տեղ պատահած ժամանակ վերջիններս ողջոյնին էլ պատասխան չէ տալիս...

Մեր արհեստաւորը, ուսմիլը չը գիտէ ինչի համար է ծնված, ինչ պէտք է չինի, ինչի համար է ապրում, իսկ զարգացած նրան չէ բացատրում այդ, և չէ էլ ուղում նրան ծանաչել իբրև իր պէս հոգի ունեցող մարդ։ Այդ հասկանում է ուսմիլը, նրա մէջ սխալում է բարբառիկ դէպի առաջինը մի տեսակ արհամարհանք. ուսմիլը այդ պատճառով անտես է անում ինտելիգենցիային պատկանողին Մեր արհեստաւոր ուսմիլները և առհասարակ ստորին դասակարգը, կամ հէնց մի-ջին դասակարգը, որ ժողովրդի մէջ կազմում է ամենաստուար մեծամասնութիւնը, դեռ մինչև այժմ չը գիտէ թէ ինչ բան է թատրոն բանն անգամ, ինչ բան է բարեգործական ընկերութիւնը, ինչի համար է լրագիրը, դպրոցը։ Դա միայն աղօտ կերպով հասկանում է ինչ է հասարակ և եկեղեցին, որը նրան հարկանցորէն բացատրել է քահանայն։ Ուսմիլը է վերաբերել այդ վիճակը, եթէ ոչ մեր ինտելիգենցիային։

Մեր բոլոր դասակարգերի միմեանց հետ սէր, կապ և յարաբերութիւն չունենալու պատճառով, մեր բոլոր հասարակական գործերը ամենամանախանձելի դրութեան մէջ են գտնվում և նրանց գոյութիւնն էլ կասկածիլ է, եթէ իրերի դրութիւնը այսպէս շարունակիլ, որովհետև հասարակ դասակարգը, որը կազմում է ժողովրդի ամենաստուար մեծամասնութիւնը, մասնակից չէ հասարակական ոչ մի գործունէ լը գուցէ նա սիրով էլ մասնակից չլինէր հասարակաց բոլոր հիմնարկութիւնները առաջ տանելուն, եթէ հասկանար նրանց օգուտը, սակայն այդ նրան հասկանող չը կայ։ Բայց մեր ինտելիգենցիան այնքան ոյժ կունենայ իր հիմնարկութիւնները միայնակ պահպանելու, ինչպէս կարող է, օրինակ, քաղաքը գոյութիւն ունենալ առանց իր շրջապատող դիւրերի հետ յարաբերութիւններ ունենալու, կամ ինչ կը լինի այն դիւրերի դրութիւնը, որոնք ոչ մի քաղաքի հետ յարաբերութիւններ չունենան... Եւ հէնց այն պատճառով, որ մեր դասակարգերը միմեանց հետ յարաբերութիւններ չունեն, մեր հասարակական հիմնարկութիւններն էլ երկար գոյութիւն ունենալ չեն կարող։

Ահա ինտելիգենցիան խնդրում է մէկ տեղ, խորհուրդ է տեսնում հիննի մի բարեգործական ընկերութիւն. հասարակ դասակարգին դա յայտնի չէ կազմված է ծրարիլը, հաստատվում է հիմնվում է ընկերութիւնը. արհեստաւոր մեծամասնութիւն կազմող դասակարգից անդամները լինում են աննշան թւով։ Հէնց այդ ձևով էլ հիմնվում են մեր բոլոր հասարակական հիմնարկութիւնները, բայց ինտելիգենցիան այդ բոլոր հաստատութիւնների ամբողջ ծանրութիւնը միայնակ տանելու անկարող լինելով, այդ օգտաւէտ հիմնարկութիւնները մտում են դատարարութեամբ անդամները բարեգործական ընկերութեան անդամները բարեգործական ընկերութեան անդամները բարեգործական ընկերութեան անդամները, լրագրի բաժանորդները, կլորի անդամները և այլն. իսկ ո՞վ է օրա պատճառը, — հէնց ինչն ինտելիգենցիան։ Եւ այդ է պատճառը, որ քառասուն հազար հայ բնակիչ ունեցող Թիֆլիսը մի լրագրին երկու հարիւր բաժանորդից աւելի չէ տալիս, թատրոնը միշտ դատարկ է լինում, կլորները հազիւ պահպանում են իրանց գոյութիւնը, բարեգործական ընկերութիւնները շատ քիչ անդամներ են ունենում և այլն։ Այդ բոլորը սուտ է դալիս մեր յիշած այն տխուր երեւոյթից, որ մեր բարձր դասակարգը խորշում է յարաբերութիւններ ունենալուց ստորին և միջին դասակարգերի հետ, որ մեր բարձր դասակարգին կարծես բնածին է հակակրթութեան, դուրանքի զգացմունքը դէպի ստորին դասակարգը։ Բայց մի և նոյն ժամանակ ցաւովին այն է, որ մեր դասակարգերի միմեանցից խորշում ոչ թէ մնալով անհետանում է, այլ հետդիմել այդ զգացմունքը աւելի զօրեղանում է մեր դասակարգերի փոխադարձ յարաբերութիւնների մէջ։

ՆԱՄԱԿ ԱՂՍԱՆԱՅՈՅՅ

Փետրվարի 19-ին

Չեմ յիշում, որ երբ և ինչ մէկը ուշադրութիւն դարձրած լինէր Ֆուրգոնչիներին, այդ շարունակ աշխատող, տարին տանելու ամիս լրանի և Ալեքսանդրապոլի նահանգների անտանելի ճանապարհներում ցրտի, ձիւնի, և անձրևի տակ սանջվող, մեր երկրից այդքան միլիոնները ապրանքներ արտահանող և մի և նոյնը այնտեղ ներմուծող մարդիկներին վրա։

Երբ որ քանակ առաջինը մեր կանոնաւոր հաստատված վարչութիւնը, որտեղ տիրում է մի ընդհանուր կարգ, օրէնք և որին ցանկացած ժամանակ կարող էք ապրանքները յանձնել միշտ մի և նոյն յայտնի և որոյ պայմաններով։ Բայց ինչ կարող էք անել դուք այդ ապրանքները հետ աջակցիլ տեղիւրում և այնպիսի մի պայմաններ մէջ, որ ապրանքները տեղափոխութիւնը կատարվում է բացառապէս Ֆուրգոնչիներով, այնքանով և ուղղութիւլով. և ո՞վ է այդ Ֆուրգոնչիներ, որին դուք մի անգամից առանց մի ստորադրութիւն, առանց մի թղթի կտորի՝ տանակի, հարիւր հազարի ապրանք ստիպված էք յանձնելու։ Մի հասարակ զեւրոպացի... ձեզ բողբոլին անուանով մի մարկան և կամ մի դուրաբոր։

Եւ երբեք չեմ մոռանալ, որ անցեալ տարի Ս. Պետերբուրգի «ХАВЕРЖА» ընկերութեան այստեղի գործադիրները ստացել էր Ալեքանի իր ազնուոյց մի արդի լիքը արծաթեղէնով և թանկագին իրերով լիքը արծաթեղէնով մի քանի հազարներ ստիպութեամբ, կարծես մի մարկան ֆուրգոնչի միջոցով և այդ վերջինի ուղղակի դիտութեամբ։ Հետաքրքիր էր, այսպէս, ինչպէս ասում են «առարաւ» կերպով տեղ կը հասցնէր, մի և նոյն այդ արդը Թիֆլիսի բաղադրանքի ամենանշանաւոր վաճառականները մէկը, երբ այդ յանձնված լինէր նրան տեղ հասցնելու. մի բողբոլին իրան անծանօթ մարդուց և առանց որ և է ստորադրութեան... Պատասխանը թողնում եմ այդ վերջինին իրան։

Ֆուրգոնչիները պարագայում են զլլատարապէս (զոնէ այս տրակտում) մարկաններ, դուրաբորներ և մասամբ հայեր ու թուրքեր։

Ահա այն եղանակներով, որ ևս այդ մարդիկները վաք ու բարքի համար, դուրս եմ բերել իմ երկար ժամանակի շարունակ նրանց հետ դարձ ունենալուց։

Ֆուրգոնչիների մէջ ամենից քաջը, ճարպիկը, և հաւատարիմը մարկաններն են Նրանի նահանգի Աստա, Երևոյլիս, Սուխո-Ֆանտան, և մի երկու ուրիշ դիւրերից. նոյնպէս և կարծի կողմից։ Կրանք մեծ մասամբ գործում են խմբովին և ընկերութիւններով։ Միշտ և ամեն մի դիւրաւորում անպայման կերպով ծանօթ թէ անծանօթ օգնում են միմեանց և պաշտպանում միմեանց շահերը. նրանց մէջ լիքն են աղանդաւորներ, սակայն և այնպէս դա արդիւր չէ լինում նրանց միշտ սիրով միմեանց վերաբերվելու։ Եթէ նրանք մի տեղում մի քանի հողի են և կզած բերւոք բողբոլին բաւականութիւն չի անի, նրանք այդ կզածի վրա անպատճառ վիճակ են գցում։ Ամենայն վստահութեամբ ապրանքները կարելի է առ մարկանին, նա նրան անմիջապէս տեղ կը հասցնի. իրանց լսօքին տեղ մարդիկ են. բաւական ծանօթ են իրանց լրաւուրներին և մի և նոյն ժամանակ իրանց պարտականութիւններին։ Երբ թեմն ինչ պատահել է տեսնել դրանց մէջ այնպիսի մի վերանշան ընկերութիւն, այնպիսի մի պարզ անկեղծութիւն և մեղանորութիւն, որը դժուար թէ մեր հասարակութեան անգամ բարձր դասակարգերը մէջ գտնէին։ Երբեք ապրանքը չեն փչացնել, չեն կորցնել, և երբեք էլ նրան ձեռքից չեն տալ։ Եւ ինչը անգամ մի առանձին պատկառանք եմ դրում երբ մարկան ֆուրգոնչին կանտորի դուրը բանալով, ձակաբող բաց և դուրը բարձր «НІТЬ-ЛИ У ВАСЪ КЛАЗИ КУДА НИДУДЪ» հարցնում է։

Թուրք ֆուրգոնչիներից նշանաւոր են միայն մալուրակուրեղը, այս կողմիկում դրանց թիւը շատ փոքր է. բայց և այնպէս քաջ մարդիկ են։

Ինչ վերաբերում է ֆուրգոնչիներին, դրանք մի կատարելագոյն միտմամբ, փոքր ինչ յիմար, բայց և այնպէս վերին աստիճանի արդիւ մարդիկ են։ Երանց արդուութեամբ շատ անգամ բարձր վիճակով մարկանները, նրանք այդ վերջիններին հիտուութիւնը և քաջութիւնը չունեն այդ գործի մէջ. և շատ անգամ նրանց նոյն իսկ այդ միտմտութիւնից օգուտ քաղելով զանազան խորշակ

մարդիկ բողբոլին իրանց չը վերաբերող ապրանքներ առնում են նրանց ձեռքից, հաւատացնելով որ այդ իրանցն է։ Կամ թէ առանց քաջի յանձնում են նրանց, օրինակ, 130 սուր ապրանք, հաւատացնելով որ քաջը 100 սուր է. և խեղճ դուրաբորը ձին չարչարելով բերում տեղ է հասցնում, ամենին չը մտածելով որ իրան կարող են խաբարած լինել։ Գուրաբորին հաղիւ կը պատահի որ թանկագին ապրանքներ տալին որ և է տեղ փոխադրելու. բայց և այնպէս նրանց թիւը այս կողմերում քիչ չէ։

Սակայն ահա և հայ ֆուրգոնչին կամ սայլապանը. (հայ դուրացինն ոչ այնքան չնոք և ոչ էլ այնքան բարոյական ոյժ ունի Ֆուրգոնչին լինելու, ուստի մեծ մասամբ նրանք սայլապաններ են Նրանեան նահանգի Յամաքարերը, Ալախար, Գումաճոր, և Քաղսի դիւրերից)։

Դա կամայ կամաց, վախիտալով, բաց կանի կանտորայի դուրը և առաջ քան թէ յայտնել էր թէ ինչու է եկել «...աղա ջան, աղա ջան, ոտացը ինչորքը ներկայացրեց մինստորական յանձնաժողովի ջննթութեանը։ Այժմ, հաստատ արդիւրից մեղ հարորում են, որ մինստորական յանձնաժողովը ոչինչ արդիւր չը գտնելով այդ ինչորքին լիութիւն տալու նկատմամբ, ենթադրեց ինչորքը Նորին կայսերական Մեծութեան բարհաճութիւնը Անանովի հիմնած դպրոցին «Մարիամնան-Անանեան» անունը տալու համար, հետեւալ պայմանները աչքի առաջ ունենալով. 1) պ. Անանովի կենդանութեան ժամանակ քաղ վանատարայի դուր արդիւրից ուսումնարանի պահպանութեանը յատկացվում է եօթ հազար թուրքի. արդիւրի մնացորդ մասը զանվում է նուիրողի կարգադրութեան ներքո. 2) նուիրողի մահից յետոյ քաղ վանատարայի կառավարութիւնը անցնում է դպրոցի հոգաբարձական խորհրդի ձեռքը, ի նկատի ունենալով հետեւեալը. ա) դուր արդիւրի մի երբորը մարդ, յամենայն դէպս ոչ պակաս քան եօթ հազար թուրքի, յատկացվում է ուսումնարանի պահպանութեան համար, որը պէտք է պահպանի նուիրողից որչա՞նք բնաստութիւնը և կազմակերպութիւնը, նրա հանդուցեալ կնոջ կամի համաձայն, ուսումնարանի համար՝ պատկանեալ իշխանութեան կողմից հատուտաբար կանոններին համաձայն քաղ վանատարայի մնացած արդիւրքով ուսումնարանին կից պէտք է շինվի ընդհանուր բնակարան աղքատ հայ աղէկներին համար, և պէտք է պահվի լաղարեան ձեւարանում երկու գիշերթիկի ի յիշտակ նուիրողի երկու հանդուցեալ որոյց՝ Սահայան և Յովհաննէս Անանովիների։ Թագաւոր կայսրը, այս տարվայ յունվարի 30-ին բարձրագոյն բարհաճեց հաստատել։»

Մարկանը կը լսնդրի էլ շատ անգամ, բայց երբեք այդպէս ստորաբար չի աղաչի։

Մարկան ֆուրգոնչին հարստանալով դուրսում է կամ կառապան և կամ գլխորիկ։ Հայր մանրակաճառ էս ամենին չեմ մոռանալ մի հայ նախկին ֆուրգոնչին, որ վերջին պատերազմի ժամանակ փող ձեռք բերելով և մի երկու տարի էլ միկիտանչիութիւն անելով, ման և դաւլիս այժմ կարսի մէջ և քաղաքի հարուստ մարդիկից մէկն է համարվում, եթէ որ և է մի 15, 20 հազարի կարողութիւնը հարստութիւն կարելի է համարել։ Բայց երբ անցեալ տարվայ սկզբներում այնտեղի հոգաբարձական մասնաժողովի հետ դիւսցինք ի միջի այլոց և այդ մարդու մօտ ուսումնարանի համար օժանդակութիւն ինչորքու, նա իր կատարելագոյն հայ չարչիին յատուկ վարմունքով ցոյց տուց, որ նա մի և նոյն ֆուրգոնչին է, միայն, ինչպէս ասում են «իսլանը» միտմամբ Չիֆը պահանջում է իրաւունք էլ չունէինք պահանջել որ դա տայ. բայց մարդավարութեամբ, քաղաքավարութեամբ մարիֆաթին ինչ էր եկել։ Այդ բողբոլից յետոյ մի փոքրիկ համեմատութիւն։ Երկարութիւն իր տարիքով Թիֆլիսից Ալախարի 88 վերստի համար, առնում է ապրանքի իւրաքանչիւր սուրկով 11¹³/₁₀₀ կողմի. մի և նոյն ապրանքը ֆուրգոնչին տանում է 300 մերստի վրա Նրան 12, և շատ շատ 13 կողմիկով. միթէ աւելի իրաւունք չունէինք սպասել որ երկարութեամբ սակադինը պակաս լինէր ֆուրգոնչիի նշանակած դնից. մինչդեռ նա երկու պատիկ աւելի է այդ վերջինից։

Վերջացնում եմ յոլուածս շնչելով, որ այժմ մասն հանդամներում մինք աւելի վստահութեամբ և աւելի սպասով յանձնում ենք ապրանքը ֆուրգոնչիին, քան երկարթուրում. կատարելագոյն վստահութիւնով որ ֆուրգոնչին նրան իր տեղ կը հասցնի առանց կորցնելու, առանց վերջացնելու և առանց սպասի. դժբաղդատար այդ հաւատը երկարութեամբ վրա մնը չունենը։ Այդ շատ ծիծաղելի էր, եթէ ցաւալի չը լինէր։

Ա. Ա. Գրիբոսով

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մարտի 2-ին, Թագաւոր կայսրի գահակալութեան տնին Թիֆլիսի բոլոր դասակարգիներին կեղեցիկներով դոնացողական մաղթանքներ կատարվեան։ Քաղաքի բոլոր փողոցները զարդարված էին դրօշակներով, իսկ երեկոյան քաղաքը լուսաւորված էր։

Թիֆլիսի Մարիամնան-Անանեան օրիորդաց դպրոցի մասին «Кадраге» լրագրում կարդում ենք հետեւեալը. «1884 թին, դէյտովիտներ ստատակի սովետիկ Անանովի դիմից կառավարութեան, խնդրելով իր հիմնած օրիորդաց դպրոցին յատկացնել Մարիամնան-Անանեան անունը, յայտնելով, որ ինքը մտադիր է ապահովանել յիշալ դպրոցը այն քաղվանատարայի արդիւրներով, որը նուիրված է կուսանցին, (որին կից զանվում է դպրոցը) և որը արժէ աւելի քան 400,000 թուրքի։ Առաւարտութեան միջիկում պ. Անանովի խնդրելը ներկայացրեց մինստորական յանձնաժողովի ջննթութեանը։ Այժմ, հաստատ արդիւրից մեղ հարորում են, որ մինստորական յանձնաժողովը ոչինչ արդիւր չը գտնելով այդ ինչորքին լիութիւն տալու նկատմամբ, ենթադրեց ինչորքը Նորին կայսերական Մեծութեան բարհաճութիւնը Անանովի հիմնած դպրոցին «Մարիամնան-Անանեան» անունը տալու համար, հետեւալ պայմանները աչքի առաջ ունենալով. 1) պ. Անանովի կենդանութեան ժամանակ քաղ վանատարայի դուր արդիւրից ուսումնարանի պահպանութեանը յատկացվում է եօթ հազար թուրքի. արդիւրի մնացորդ մասը զանվում է նուիրողի կարգադրութեան ներքո. 2) նուիրողի մահից յետոյ քաղ վանատարայի կառավարութիւնը անցնում է դպրոցի հոգաբարձական խորհրդի ձեռքը, ի նկատի ունենալով հետեւեալը. ա) դուր արդիւրի մի երբորը մարդ, յամենայն դէպս ոչ պակաս քան եօթ հազար թուրքի, յատկացվում է ուսումնարանի պահպանութեան համար, որը պէտք է պահպանի նուիրողից որչա՞նք բնաստութիւնը և կազմակերպութիւնը, նրա հանդուցեալ կնոջ կամի համաձայն, ուսումնարանի համար՝ պատկանեալ իշխանութեան կողմից հատուտաբար կանոններին համաձայն քաղ վանատարայի մնացած արդիւրքով ուսումնարանին կից պէտք է շինվի ընդհանուր բնակարան աղքատ հայ աղէկներին համար, և պէտք է պահվի լաղարեան ձեւարանում երկու գիշերթիկի ի յիշտակ նուիրողի երկու հանդուցեալ որոյց՝ Սահայան և Յովհաննէս Անանովիների։ Թագաւոր կայսրը, այս տարվայ յունվարի 30-ին բարձրագոյն բարհաճեց հաստատել։»

ԲԱՅՈՒՅՑ մեր թղթակիցը մեզ հետադրում է հետեւեալը. «Մշակի» մէջ տպված լուրը կրտսիլ-նիկեանի մահւան մասին՝ սխալ է։»

Վերջացնելու անտեսական դրութիւնը բարեբերու նպատակով, սեպական կալուածներին մինստորութիւնը ինչպէս հարորում են Պետերբուրգի լրագիրները, մշակում է դիւրաբան փոխատուութեան մի նախադիւր, որի դիւրաւոր կատակին է միջոց տալ դիւրացնելուն հեղուկեամբ ձեռք բերելու դիւրաբանտեսական գործիքներ, սերմ և ուրիշ կարևոր պիտոյքներ։

Մեր ֆաղաքային վարչութիւնը արդէն սկսել է մշակել այն միջոցները, որոնք պէտք է գործարդվին քաղաքային ջրանցքը շինելուց յետոյ։ Ի միջի այլոց մտադրութիւն կայ փակելու այն տեղերից մի քանիսը, որտեղից այժմ թուրքիւնները ջուր են մեցնում, որպէս զի քաղաքի բնակիչները կուրի ջրի տեղ, ջրանցքի ջուրը գործ դնեն։

Պետերբուրգի լրագիրները հարորած տեղեկութիւնները կրտսիլ են, որ կառավարական շրջաններում մտադրութիւն կայ այնպէս անելու, որ օտար ֆիրմաները մաս չունենան Բազու-Բաթու-ման նախկինցիլ շինութեան մէջ։ Հէնց այժմ շատ օտար ֆիրմաներ ցանկութիւն են յայտնում իրանց վրա առնելու այդ նախկինցիլ շինութիւնը։

Կիւսկից դրում են Պետերբուրգի «НОВОСТИ» լրագրին, որ այժմ այնտեղ առողջապահական յանձնաժողովը ջննում է քաղաքի գործարանները և բանտները բնակարանները։ Մինչև այժմ արած ջննութիւններից այն եղակացութեան են հասել, որ այդ գործարանները և բանտները

առողջապահական տեսակետից, դանդաղ և ան-
մեծապատիվ գրութեան մէջ:

Մեղ գրութեան ԳՈՒԿԱՅԻՅ, որ փետրվարի
10-ին Պուշկինի թատրոնում տեղի ունեցաւ հա-
յոց լեզուով ներկայացումն յոգևոր չքաւոր հայ
ուսանողներէ: Ներկայացրին Մովսէսի «Պուր-
նիակ» կատակերգութիւնը: Ներկայացումը մաս-
նակցեցին օրինակ Գրիգոր Կարապետեան, Բա-
սման, որոնք թղթակցի վկայութեամբ, շատ գեղե-
ցիկ կերպով կատարեցին իրանց դերերը:

ՂՈՒԿԱՅԻՅ մեղ գրութեան: «Ղուբայի նահանգի»
թղթի գիւղում ապրում է մի թուրք կերպար-
վէջի իրան անունով, որ արդէն 130 տարեկան
է: Նա առողջ է և ունի: Ղուբայումն էլ ապ-
րում է մի թուրք որ 100 տարեկանից ակտի է:
Նա մինչև այժմ առողջ է դուարի է:»

ԿԱՍԻՅ մեղ գրութեան փետրվարի 25-ից հե-
տեակալը: «Այս տարի մեծ պատը բերեց այստեղ
իր հետ զուտ, քամի և ձիւն: Գաշտերը ձիւնի
սպիտակ սաւանով ծածկեցան: Գիւղացիները
այն մասը, որոնք աշխատեցին վառ ժամանակ
զօրծ չեն կատարել, այժմ գանգատում են թէ
անասունները համար դարմանն են խոտ չունեն:
Արդե՞ք, երբ աշխատելու ժամանակը կը դա, կը
յիշէն իրանց զանգատները:»

ԿԱՍԻՅ պ. Գրիգոր Մովսէսեան խնդրում է
մեղ տպել հետեակալը: «Այս օրերս մի անցյալ-
ցած որդու խոջալի ծնողները զիմեցին ինձ ինդ-
րելով, որ հրատարակել տամ լրագրիներում թէ
իրանց մի հատ որդին ահա վնասորդը ամիսն է,
որ կորել է: Նրա վերջին նամակը եղած է Աս-
խարատից, անցեալ տարվայ օգոստոսի 15-ից
զբաժ կորածի անունն է Ալեքսան Թովմանի-
սեան Սարգսեանց (Վերին-Աղուցի) 19 տարե-
կան: Ասխարատում մտ գտնուել էր դեղանակ Վա-
սիլ Ալեքսեանցի սոս, նոյնպէս գտնուել էր
ՂՂԻՍ-Արվարտում և կատկալանով ինչքան նամակ-
ներ գրեցին, ոչինչ որոշ պատասխան չը ստա-
ցան ողորմելի ծնողները: Ուրեմն խնդրում եմ
այն անձանց, որոնք որ և է տեղեկութիւն ունեն
յիշեալ պատանու մասին, հաղորդէին ինձ հետեակ
հասցեով. Казь (Закат. Обл.) Григоріо Мов-
сеевичу, կամ «Մշակ» լրագրին:

Փետրվարի 15-ից սկսած մի քանի օր շար-
ունակ Ռուսաստանի փոստը չէ ստացված թիֆլի-
սում, Արվարտում տարեկ վրա եկած խոր ձիւնի
և պատահած սաստիկ փոթորիկների պատճա-
ռով:

Փետրվարի 26-ին Արվարտում Գիւղացիներու
կան ընկերութեան զանգնում կայացաւ Արվար-
տեան օրոտրական ընկերութեան տարեկան ընդ-
հանուր ժողովը:

Փետրվարի 27-ին կայացաւ Արվարտեան Գիւ-
ղացիներու ընկերութեան ընդհանուր ժողովը:
Ժողովը շատ բարձրագոյն էր. ներկայ էին մեծ
թիւով և կողմակի անձինք: Անցեալ ժողովի ար-
ձանագրութիւնը կարգաւոր և ընդունելուց յետոյ
ժողովի մէջ հարց յարուցվեցաւ ընկերութեան
նոր քարտուղարի մասին, որովհետև այժմեան
քարտուղարը հրաժարական է տուլիս այդ պաշ-
տօնից: Նոր քարտուղարի ընտրութեան մասին
հարցը ընդհանուր ժողովը թողցի խորհրդի վրա:
Գրանից յետոյ ժողովը լսեց պ. Օ. Լերիսէի դե-
կլարացի, որը վերաբերում էր 1886 թվի չիբա-
մապահութեան թողնելով մանրամասնութիւնները
ուրիշ անգամի, այսպէս պէտք է ասել, որ պ.
Լերիսէի կարծիքով, ընդհանրապէս անցեալ 1886
թվին չիբամապահութիւնը բաւարար արդիւնք չէ
տուել: Իրերկով ստատիստիկական տեղեկութիւններ
զանազան կերպերով չիբամապահութեան մասին,
զեկուցանողը այն միտքը յայտնեց, որ Արվարտում
այժմ չիբամապահութիւնը ակտի ջան ընկած
գրութեան մէջ է: Իր դեկլարացիան վերջում պ.
Լերիսէ աստիարակում է մի նախադիւծ, չիբամա-
պահութիւնը ոտի կանդեցնելու համար: Ընդհան-
րապէս այդ նախադիւծի մէջ յիշատակված են այն-
պիսի միջոցներ, որոնք վաղուց աստիարակում է
քննուում են: Այդ նախադիւծի մի կէտը ասանձին
խօսակցութեան առիթ տուեց. պ. Լերիսէ ասա-
ջարկում է մաքս նշանակել մեր երկրից արտա-
հանվող բոժոժի վրա, որպէս վի Արվարտը ինքը
ստիպված լինի իր բոժոժից միտքը պարտա-

ակել: Պ. Լերիսէի այդ մաքսն ժողովականներից
ոչ մէկը համաձայնութիւն չը տուեց: Ժողովը ընդ-
հանրապէս համաձայնեց այն մարի հետ, իբրև
անհրաժեշտ իրողութեան հետ, որ այժմ Արվար-
տում չիբամապահութիւնը շատ ընկած գրութեան
մէջ է: Ընկերութեան մէջ տեղի ունեցած վիճա-
բանութիւնները, ցաւելով պէտք է ասել, կրկե-
ցաւ, որ չիբամապահութեան վրա այսպէս տարի-
ներ խօսելուց յետոյ անգամ, Արվարտի չիբամա-
պահութեան մասին դու չունենք ստատիստիկա-
կան կանոնադրու տեղեկութիւններ:

ԱՐՏԱԳԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԱՍԱՏՆԻ ԵՒ ԹԻՒԲԻԳԻԱՅԻ ԱՍՈՐԻՆԵՐԸ

Արտաստակաճում, Պարսկաստանի մի քանի
ուրիշ կողմերում, Հայաստանում, և Ֆարս-Ասիայի
մի քանի նահանգներում համարեա ցրված կեր-
պով ապրում են ասորիներ: Ինչպէս յայտնի է,
ասորիները հայերի հին, պատմական հարեանու-
րն են եղել, և հէնց այժմն էլ այդ ժողովուրդը
շատ մտերի, ընտանեկան յարաբերութիւններ ու-
նի հայերի հետ: Կարելի է ասել, որ այդ ժող-
ովուրդը համեմատաբար թէ՛ն ակտիվ և լայն
ընդհանրապէս նոյն անտեսական և բարոյական
արայանները մէջ է դանդաղ, ինչ պայմաններ
մէջ որ գտնուում են Ֆարս-Ասիայի և Պարսկաս-
տանի մի քանի կողմերի հայերը: Պատմական
ճանր հանգամանքները՝ դարերի ընթացքում մե-
ծամեծ փոթորիկների են նեթարկել ասորի ժող-
ովուրդին, որը մուսայել է մինչև անգամ իր փառա-
ւոր անիցալը, և ներկայումս էլ ակտի մի ան-
հաստատակաց կեանք վարող ժողովուրդ է նը-
մանում: Ասորին չը դիտէ որն է իր հայրե-
նիքը. նա չը գիտէ թէ ինչ են ներկայաց-
նում իր ազգայինները: Ասորիները ներկայումս
ակտի մի կրօնական աղանդ են կազմում, քան
թէ մի այնպիսի ժողովուրդ, որը ազգ կոչվելու ի-
բաւուր ունենար: Տարաբարաբար, այդ կրօնական
աղանդն էլ ենթակայ է այժմ ամենատեսակ ծանր
հանգամանքների: Տեսեալականապէս այդ ժողովու-
րդը ակտի քան աղքատ է, ակտի քան հարստահար-
ված: Աղքատութիւնը ստիպում է նրանց թողնել
իրանց հաստատ ընտանիքները, և հեռանալով ի-
րանց ծնողականրից՝ թափառել հեռու երկրներում՝
ապրուստ ճարելու համար: Այդ բուն անտեսա-
կան դաղթականութիւնը՝ տարաբարաբար տար-
րից տարի աճելով անուժ է կրօնական սրբու-
կանդան մեծ քայլեր է անում այդ ժողովուրդն
մէջ: Կարծիք է բողբջական միտիւտարութեան
համար ասորիները մի պատեն հող են ներկայաց-
նում: Երբ ասորուն խոտտանում և տալիս են զը-
բամական օգնութիւն նեղ դրութեան ժամանակ,
երբ նրա որդուն մատակարարում են ձրի ուտում,
—այդ դէպքում ոչինչ հիւժը չը կայ կարծելու, որ
այդ ժողովուրդը կը դիմադրի կրօնական սրբու-
կանդային, քանի որ նա շատ մոռ է զարդա-
փար ունի իր նախնիների հաւատի մասին: Մի-
տիւտարութիւնը տարածում է ասորիների մէջ նը-
բանց հասկանալի լեզուով ս. գրքերը, Աւետարա-
նը, և նոյն իսկ ասորի քահանային միջնորդ է
չինում իր նպատակներին հասնելու համար: Աս-
որիների հողերականութեան մէջ թիչ չեն այնպի-
սիները, որոնք անցել են կարծիքով կամ բողբջա-
կան միտիւտարների կողմը, և ոտնիկ ստանալով
նրանց ծառայում են: Իրանք ասորիները դժու-
րանում են պ ա ս ա ն և ի իրանց հողերական-
ներին Տեսեալական քայքայում են և բարոյական
վերջը թիչ չեն ենթարկում և և բարոյական
քայքայումն, որին շատ նոյնաստում է այն խորին
տղիտութիւնը, որի մէջ գտնուում է նա: Ասորի-
ները այնքան մոտ են հայերին, այնքան ծանօթ
միմեանց ցաւերին, որ հայ հողերականութիւնը
միշտ կարող էր օգնել այդ մի բուն ժողովուրդին,
միշտ կարող էր դրաւել նրանք, եթէ ընդունա-
կութիւն ունենար մի փոքր ակտի լայն հայեաց-
քով նայել նայ ժողովուրդեան այդ դարերը հարեա-
նի վրա: Ասորիների հողեր-դուլի համարվող
Մար-Շիմոնը, ինչպէս երևում է բոլոր տեղեկու-
թիւններից, իր մէջ ոյժ չէ դրում հովուկու ա-
սորիների ամբողջ հօտը. այնպէս որ Մար-Շիմոնի
իշխանութիւնը իր օք տարածվում է ասորիների
մի շատ փոքր մասի վրա. մնացածները դիտեն
միայն, որ կայ Մար-Շիմոն և համարեա ուրիշ ո-
չինչ,—զարմանալի չէ ուրեմն, որ մի ու թ է ա ն
կ ա ս լ ը այդ ժողովուրդի մէջ փոքր աս. փոքր
խախտում է:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒԲԻԳԻԱՅԻ

Կ. Պոլսի, 21 փետրուար/5 մարտի

Յարութիւն Պատրիարք հրաժարեալ է: Երէկ երե-
կոյ սրբազանը զրկց երկու հրաժարական, մին առ
Աղզ. Ժողով, միւսն առ Սամանեան կառավարու-
թիւն: Այդ հրաժարականի պատճառը Պէշիկթաշի
դերեզմանատան խնդիրն է: Այն, տակաւին Պէ-
շիկթաշի դերեզմանատանը չը յանձնուցաւ և
ընդհանուր այնպիսի յուրում կը տրիւ, որ անկա-
րելի է մեր կրօնական իշխանութեան ինքնաբե-
րաբար յանձնել այդ դերեզմանատանը:

Հարգարժեք եմ թէ՛ Աղզ. Ժողովը 18 քուէով
յղկց առ կրօնական և քաղաքական ժողովներն,
այս երկու ժողովները միաբանելով պիտի կար-
գադրէին խնդրը սապէս, պիտի գրէին թուղթ
մը առ արքունի պալատը, խնդրելով որ ոսկորո-
տին չը փոխադրուի: Եթէ մերժում լինէր այս
թուղթին պատասխանը, այն ատեն ուրիշ որո-
շում պիտի տրուէր: Երէկ կրօնական ժողովը ներ-
կայացուց քաղաքական ժողովին պատճենն այն
գրոյն, զոր պիտի իրելն առ Բ. Գուռնու քաղա-
քական ժողովը կը պնդէր, որ այժմէն որոշու-
նաւ թէ՛ երբ մերժում լինի պալատան կողմանէ
այն ատեն առանց դժուարութեան փոխադրուին
դերեզմանատան ոսկորոտին այլուր:

Այս առաջարկը մերժուել է կրօնական ժող-
ովին: Այդ անհաւանքն է, բայց և, մինչ կրօնականը
կարող չէր ոսկորոտի փոխադրել:

Այս խօսքին վրայ մեծ յուզում Ժողովին մէջ:
կը պատերազմեն, մէկ կողմանէ Սրբիւնեան Հայրերի
միւս կողմանէ՝ Նուրեան էֆենդի: Սրբիւնեան կը
յայտարարէ թէ՛ թող սան իրեն երթալ արքունի
պալատը, ներկայանալ Սուլթանին և խօսել:

—Ինչ հրահանգով, կըսէ Նուրեան էֆենդի:
—Հրահանգ չեմ ուզեր. ինչ որ Աստուած ինձ
ներշնչէ դայն պիտի ըսեմ:

Այդ մասին հաւանութիւն չեն կարող տալ ի-
մաստուն ժողովականը: Պատրիարքը շուրջում կը
մնայ: Ինչ ընէ: կրօնական ժողովը քանի որ կը
դիմադրէ, ինչը չը կրնար բանաձեռի կրօնական-
ներէ: Մէջէն էլնեկու ուրիշ միջոց չը գտնէր, բայց
եթէ հրաժարիլ:

Շատ կը տառապի Պատրիարքը. մինչև իսկ կի-
սածու կիցայ. հայր. թէ կրնան ինչքը դուրը
բերել: Ամիշտպէս հրաժարականները զրկ կու-
տայ:

Այսօր ամէնուրեք այս է օրուան խնդիրը: «Ա-
րքունիք» և «Մասիս» խորհրդան հայրերի և կիկո-
կանդան կողմը կը բռնեն: «Մասիս» և «Հայ-
րենիք» դերեզմանատան յանձնելու կողմն են: Միւս
լրագիրներ չէ՞զը են:

Վաղը, կիրակի, քաղաքական ժողովը առան-
ձին նիստ ունի. հաւանօրէն դալ չորեքշաբթի
Աղզ. Ժողովը կը դուռնարի: Վտանդալից կայո-
թեան մէջ ենք:

Եթէ Պատրիարքը երէկ չը հրաժարէր, վաղ
մի քանի կեղեցիկներու մէջ չը յիշուի, չը յի-
շուի: պիտի կոչէին և Պատրիարքի տասպալումը
պիտի պահանջէին:

առողջութիւնը օրից օր աւելանում է. փախչողնե-
րը մեծ մասամբ ցանկութիւն են յայտնում քրան-
սիական զինուորական ծառայութեան մէջ մասնը:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մոնակոյում, վերջին երկարաւոր ժամանակ,
մի մասնաւոր տան մէջ մի խումբ մարդիկ թուղթ
էին խաղում: Խաղի ամենատար ժամանակ զգալի
երաւ ստորերկրեայ հարուածը, և ամենքն էլ թող-
նելով սեղանի վրա իրանց փողերը, իսկին դուրս
վաղցրին: Մերանի վրա մնացին անապին փողեր:
Միայն մի մարդ, բանկում ծառայող, սանաւոր-
ատկեակամբ մնաց սենեակի մէջ, դրեց անագին
քանակութեան փողերը դրապանը, և վերջնականա-
պէս անցաւ ստուգանք....

Ռուսաստանի Միլիտարը քաղաքի դատարա-
նում մի եօթանասնամեայ դեղագի ծերունի մե-
զաբլում էր իր թուանը բուժարարու մէջ: Գա-
տարանը արդարացրեց ծերունուն, այն հիւան
վրա, որ նա վաղուց արդէն հիւանդ է եղել այ-
րական թուրութեամբ:

Փարիզի դիտութիւնների ձեւարանը իւրաքան-
չիւր տարի 1000 ֆրանկի մրցանակ է նշանակում
պատուօրհանի վերաբերեալ այն շարադրութեան
համար, որին ձեւարանը հաւանութիւն կը տայ:
Ներկայացվեցան իննսուն շարադրութիւններ: Մրցա-
նակը ստացաւ գիտնական օրիորդ Կլէմէ: Փարի-
զում այդ համարում են մի մեծ յաղթութիւն կա-
նանց համար:

Աւստրալի զեմական ԲուգըՅի Ֆայլը, որը մի
քանի դուշակութիւններ էր արել վերջին երկար-
շարժների մասին, որոնք տեղի ունեցան Յունաստա-
նում և Իտալիայում, գ ու շ ա կ ու մ է, որ այս
տարի 27 օր պէտք է տեղի ունանան զանազան
փոփոխութիւններ միջոցով մէջ, որոնց կը յա-
ջորդեն ստորերկրեայ հարուածներ, և նոյնպէս
երկարաւորներ: Գիտնական հաշուի այդ օրերը
հետեւանցին են (նոր տոմարով).—22 և 23
մարտի, 7 և 8 ապրիլի, 5, 6, և 7 մայիսի, 3,
4, 5, 21 և 28 յունիսի, 20, 24 և 25 յուլիսի, 3,
19 և 20 օգոստոսի, 17 և 18 սեպտեմբերի, 16
դեկտեմբերի, 6, 14 և 15 նոյեմբերի, 12, 13 և
14 դեկտեմբերի: Ֆայլը այն միտքն է յայտնում,
որ երկարաւոր ատալ պէտք է անպատճառ ա-
րեզակի խաւարումն լինի, և այդ խաւարումը նը-
կատելի կը լինի այն կիսաշրջում, որի հա-
կառակ կիսաշրջի վրա երկարաւորն է լինելու:
Արանից տան տարի ատալ նոյն թէ՛օրիայով
Ֆայլը մի գուշակութիւն արեց, Աւստրալիայում
փետրվարի 10-ին արեզակի խաւարում նկատվե-
ցաւ. Ֆայլը գուշակցի որ Չաղիքում երկարաւոր
կը լինի: «Ճամի 7-ը խիցի,—պատմում էր նա
յետոյ,—բայց ոչինչ երկարաւոր չէրաւ. խիցի
71/2-ը, բայց էլի ոչինչ, խիցի 73/4, բայց էլի ո-
չինչ: Արիւր, որ—լսելով իմ գուշակութեանը,
աներից դուրս էր եկել, դայրացած սկսեց քարկ
դեղել եմ տան պատուհանի վրա: «Բարեբաղդա-
բար» 8 ժամին լսելի եղաւ սարսափելի թնդիւն.
Քաղաքի մի մտք աւերվեցաւ. իմ թէ՛օրեան ձիւղ
դուր կեաւ.... Այդ «բարեբաղդաբար» հազա-
րաւոր մարդուց կեանքի զին էր....

ՄՇԱԿԻ ՀԵՈՒԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՄՆՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 փետրվարի Հրատարակված է
Պետական Խորհրդի Բարձրագոյն հաստատած
կարծիքը, քրեական դատաստանաւարութեան կա-
նոնադրութեան փոփոխութեան մասին.—երկես-
ներին և աշակերտներին դատաստանական նիս-
տերի ներկայ լինելը արգելում է: Անչափա-
հասնելին և կանանց սեւելն պատկանողներին
դատաստանական նիստերին ներկայ լինելու կա-
րող է արգելել նախապէս, երբ այդ պահանջում
է քննվող դործի յատկութիւնը: Ուսանողները և
բարձրագոյն դպրոցների սաները կարող են ներ-
կայ լինել նախադաշնի թողուցութեամբ, երբ այդ
կարող է նպատակ ուսումնարանական պարսպ-
մունքների յաջողութեանը: Ի բայց առեալ օրէնքի
մէջ յիշատակված դէպքերը, դատաստանական
նիստերի զուտը փակվում են հասարակութեան
առաջ և ուրիշ գործողի համար, դատաստանա-
կան առանձին գործողութիւններին, կամ գործի
ամբողջ քննութեան ժամանակ, եթէ դատարանը
այն կարծիքն է, որ դատաստանական քննութեան
ենթարկող հանցանքների հրատարակական
քննութիւնը վերադարձնում է կրօնական դպրոցու-
նը, կամ խախտում է բարոյականութեան պա-
հանջները, և կամ դուրսավալ պէտք է լինի պե-
տական իշխանութեան արժանապատուութեան
պաշտպանութեան համար, և կամ հասարակական
կարգի պահպանութեան ու դատարանական գոր-
ծողութիւնների կանոնաւոր ընթացքի ապահովու-
թեան համար: Հասարակութեան առաջ դատաս-

